

OBSAH

- Ondřej Chvojka – Jaroslav Frána – Jan John – Petr Menšík*, **Dva depoty ze starší doby bronzové v areálu mohylového pohřebiště u Nové Vsi (okr. Český Krumlov)** – Zwei Depots aus der älteren Bronzezeit im Areal des Hügelgräberfelds in Nová Ves (Kr. Český Krumlov, Südböhmen) 607–636
- Vladimír Salač*, **Podmokelská skupina. Překonaný koncept archeologie 20. století?** – The Podmokly group. An obsolete concept of the archaeology of the 20th century? 637–665

JANU KLÁPŠTĚMU K ŠEDESÁTINÁM

- Lubomír Košnar*, **K původu několika raně středověkých nálezů z Čech** – Zur Herkunft einiger frühmittelalterlichen Funde aus Böhmen 666–672
- Vladimír Brych*, **Semonická tvrz – ad fontes: nejstarší doklad horizontálního tkalcovského stavu z Čech** – The Semonice manor – ad fontes: the oldest evidence of a horizontal loom from Bohemia 673–683
- Jan Royt – Jaromír Žegklitz*, **O krádeži a nálezu gotického ciboria na Novém Městě pražském** – The theft and discovery of a Gothic ciborium in Prague's New Town 684–696
- Jaroslav Šulc – Jan Kypka – Martin Ježek*, **K hospodaření a kultuře bydlení na středočeském statku v raném novověku: příklad z Trněného Újezdu (okr. Kladno)** – The possibility of studying the rural housing culture between the Middle Ages and the Early Modern period on the basis of sources from Trněný Újezd (Central Bohemia) 697–714
- Petr Květina – Klára Neumannová*, **Dotazníkový průzkum „Percepce archeologie 2008“** – Questionnaire survey “Perception of Archaeology 2008” 715–724

DISKUSE

- Florin Curta*, **The early Slavs in Bohemia and Moravia: a response to my critics** – Počátky Slovanů v Čechách a na Moravě: odpověď mým kritikům 725–754

AKTUALITY

- Wolfgang Breibert*, Die Konferenz „Praktische Funktion, gesellschaftliche Bedeutung und symbolischer Sinn der frühgeschichtlichen Zentralorte in Mitteleuropa“ in Pohansko bei Břeclav, Tschechische Republik 755
- I. Boháčová*, Konference Praha archeologická – město UNESCO a jeho archeologické dědictví 755–756

<i>Alena Humpolová – Milan Lička</i> , Výstava o českém neolitu v Itálii	756–757
<i>Vladimír Mitáš</i> , Slovenská archeológia si pripomína Slovenské starožitnosti	757–758
<i>Natalie Venclová</i> , Zakladatelka moderní české sklářské archeologie Dagmar Hejdová	758–759
<i>Zdeněk Smetánka</i> , Osmé decenium Ivany a Radomíra Pleinerových. Laudatio podle zápisníku v paměti	759–762
<i>Lada Šlesingerová</i> , Bibliografie PhDr. Ivany Pleinerové, CSc., za léta 1999–2009; Bibliografie prof. PhDr. Radomíra Pleinera, DrSc., za léta 1999–2009	762–765

NOVÉ PUBLIKACE

<i>Miloš Vávra</i> , A. Harding – R. Šumberová – Ch. Knüsel – A. Outram: Velim. Violence and death in Bronze Age Bohemia. The results of fieldwork 1992–95, with consideration of peri-mortem trauma and deposition in the Bronze Age. With contributions by C. Palmer, S. Knight, D. Dungworth, R. Shiel (Prague 2007)	766–769
<i>Ivo Štefan</i> , Przemysław Urbańczyk: Trudne początki Polski (Wrocław 2008)	769–776
<i>Jan Kypta</i> , Georges Descœudres: Herrenhäuser aus Holz. Eine mittelalterliche Wohnbaugruppe in der Innerschweiz (Basel 2007)	776–779
<i>kv, M. V. Anikovič – V. V. Popov – N. I. Platonova</i> : Paleolit Kostěnkovsko-Borščevskogo rajona v kontekstě verchněgo paleolita Jevropy. Trudy Kostěnkovsko-Borščevskoj archeologičeskoj ekspedicii. Vyp. 1 (Sankt-Petěrburg 2008)	780–783
<i>Kateřina Tomková</i> , Elżbieta Dąbrowska: Groby, relikvie i insygnia. Studia z dziejów mentalności średniowiecznej (Warszawa 2008)	783–785
<i>Natalie Venclová</i> , Duncan Garrow – Chris Gosden – J. D. Hill eds.: Rethinking Celtic art (Oxford 2008)	785–787
<i>Helena Březinová</i> , C. Gillis – M. B. Nosch eds.: Ancient Textiles. Production, Craft and Society. Proceedings of the First International Conference on Ancient Textiles, held at Lund, Sweden, and Copenhagen, Denmark, on March 19–23, 2003 (Oxford 2007)	787–788
<i>Drahomíra Frolíková-Kaliszová</i> , Zdeněk Klanica: Mutěnice-Zbrod. Zaniklé slovanské sídliště ze 7.–10. století (Brno 2008)	788–789
<i>Martin Dohmal</i> , Tomáš Klír: Osídlení zemědělsky marginálních půd v mladším středověku a raném novověku (Praha 2008)	789–790
<i>Jan Kypta</i> , Rudolf Krajíc: Středověké cihlářství. Sezimovo Ústí – archeologie středověkého poddanského města 4 (České Budějovice – Tábor 2008)	790–791
<i>L. Košnar</i> , Artur Kurpiewski: Cmentarzysko kultury wielbarskiej w Gostkowie (Lublin 2008)	791–792
<i>R. Křivánek</i> , Krzysztof Misiewicz: Geofizyka archeologiczna (Warszawa 2006)	792–793
<i>Daniel Bursák</i> , Günther Moosbauer: Kastell und Friedhöfe der Spätantike in Straubing. Römer und Germanen auf dem Weg zu den ersten Bajuwaren (Rahden/Westf. 2005)	793–795
<i>Jan Kypta</i> , Das Obere Schloss in Greiz. Ein romanischer Backsteinbau in Ostthüringen und sein historisches Umfeld (Erfurt 2008)	795–796
<i>J. Košťál</i> , Irena Šavel et al.: Pod Kotom-jug pri Krogu I, II. Arheologija na avtocestah Slovenije (Ljubljana 2009)	797–798

OBSAH ARCHEOLOGICKÝCH ROZHLEDŮ LXI/2009

799–808

ERRATA

808

Dva depoty ze starší doby bronzové v areálu mohylového pohřebiště u Nové Vsi (okr. Český Krumlov)

Zwei Depots aus der älteren Bronzezeit im Areal des Hügelgräberfelds in Nová Ves (Kr. Český Krumlov, Südböhmen)

Ondřej Chvojka – Jaroslav Frána – Jan John – Petr Menšík

Koncem srpna 2008 byly na bezejmenném návrší u Nové Vsi na Českokrumlovsku objeveny dva depoty kovových předmětů – soubor 10 hřiven s konci nastrčenými do dvou spirálovitých nápažníků a depot obsahující křtěnovský sekeromlat a 12 zlomků koláčovitých slitků. Druhý depot byl nalezen v areálu dosud neznámého mohylového pohřebiště, z něhož však zatím pochází pouze keramika z doby halštatské a solitérní spirálovitý nápažník ze starší doby bronzové. Na místě byl následně proveden archeologický průzkum, drobná sondáž a geodetické měření. Všechny kovové artefakty byly podrobeny spektrální analýzám pomocí RFA i NAA. Typologický rozbor nálezů prokázal jejich nesoučasnost – zatímco první depot lze klást do stupně Br A2, druhý depot byl uložen pravděpodobně až na přelomu starší a střední doby bronzové. Vztah obou depotů k mohylníku v jejich blízkosti zůstává zatím neznámý.

starší doba bronzová – jižní Čechy – depoty – sekeromlat křtěnovského typu – mohylové pohřebiště – analýzy prvkového složení

***Two Early Bronze Age hoards in the burial mound grounds at Nová Ves (dist. Český Krumlov, South Bohemia).** At the end of August 2008, two hoards featuring metal objects were discovered on an unnamed mound at Nová Ves in the district of Český Krumlov – a set of 10 ring ingots with the ends tucked into two spiralled arm bracelets and a deposit containing a Křtěnov-type battle axe and 12 fragments of pie-shaped sows. The second hoard was found in the grounds of a hitherto unknown burial mound, thus far featuring only ceramics from the Hallstatt period and a sole spiralled arm bracelet from the Early Bronze Age. An archaeological survey, a smaller probe and geodetic survey were then conducted at the site. All metal artefacts underwent RFA and NAA spectral analysis. The typological analysis of the finds demonstrated their asynchronism – while the first hoard can be placed into the Br A2 phase, the second was more than likely deposited only at the period between the Early and Middle Bronze Ages. The relation between the two hoards and the nearby mounds remains unknown.*

Early Bronze Age – South Bohemia – raw material hoard – Křtěnov-type battle axe – burial mound – elemental composition analysis

JAROSLAV FRÁNA, Ústav jaderné fyziky AV ČR, v.v.i., CZ-250 68 Husinec – Řež; frana@ujf.cas.cz

ONDŘEJ CHVOJKA, Jihočeské muzeum, Dukelská 1, CZ-370 51 České Budějovice; chvojka@muzeumcb.cz
JAN JOHN, Katedra archeologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň; jjohn@kar.zcu.cz

PETR MENŠÍK, Katedra archeologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň; mensik.p@email.cz

Podmokelská skupina Překonaný koncept archeologie 20. století?

The Podmokly group
An obsolete concept of the archaeology of the 20th century?

Vladimír Salač

Článek na základě hodnocení eponymní lokality v Podmolech v severních Čechách ukazuje, že pohled na tuto lokalitu i na celou tzv. podmokelskou skupinu byl v průběhu vývoje bádání významně deformován dvěma skutečnostmi. Především byly na podmokelském pohřebišti, stejně jako na dalších pohřebištech této skupiny, vytrženy z kontextu ostatních období hroby a nálezy z mladší doby železné. Druhým nepříznivým faktorem pak byla orientace bádání na řešení etnických otázek. Autor dospívá k názoru, že skupina představuje nedílnou součást plynulého vývoje osídlení v labské průrvě. Revize definic podmokelské skupiny ukázala, že pro její definování zbývá dnes jediný artefakt – tzv. podmokelská jehlice. Autor se proto domnívá, že vyčlenění skupiny představuje již překonaný koncept archeologie minulého století.

doba železná – dějiny bádání – podmokelská skupina – Keltové – Germáni – Labe – Čechy – Sasko

On the basis of an evaluation of the eponymous site of Podmokly in North Bohemia, the article shows that the perception of the site and of the entire so-called Podmokly group was significantly influenced by two facts in the course of the development of research. First and foremost, the graves and finds from the Late Iron Age at the Podmokly cemetery and other sites were interpreted out of context. The other unfavourable factor was the focus of research on solving questions of ethnicity. The author comes to the conclusion that the group represents an inseparable part of continuous settlement in the Elbe ravine. A review of the definitions of the Podmokly group revealed that only a single artefact remains today for definition purposes – the so-called Podmokly pin. The author therefore believes that the differentiation of this group represents an outdated concept from twentieth-century archaeology.

Iron Age – history of research – Podmokly group – Celts – Germans – Elbe – Bohemia – Saxony

VLADIMÍR SALAČ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1
salac@arup.cas.cz

K původu několika raně středověkých nálezů z Čech

Lubomír Košnar

Diskutovány jsou tři drobné nálezy z Čech připisované tzv. köttlašské kultuře, resp. karantanskému okruhu. U náušnic či ozdob hlavy z Lékařovy Lhoty (okr. České Budějovice) a Nových Dvorů (okr. Beroun), pocházejících asi z desetiletí kolem půle 9. stol., je uvedený původ pravděpodobný, při jejich přenosu do Čech se uplatnila trasa Podunajím. Naproti tomu u malé hlavice se zbytkem dřívku z Libice (okr. Nymburk) se uvažovaná souvislost s emailovanými ozdobami mladší köttlašské kultury zřetelněji neprojevuje.

raný středověk – Dunaj – mohyly – karantanský okruh – náušnice – plechové závěsky – kotoučové spony – emailování

***On the origin of several early medieval finds in Bohemia.** The work discusses three small finds from Bohemia previously attributed to the Köttlach culture, or the Carantanian cultural sphere. Such probable origin is presented for earrings or head decorations from Lékařova Lhota (České Budějovice distr.) and Nové Dvory (Beroun distr.); the finds likely date to the middle of the 9th century and were probably brought to Bohemia along the Danube Valley route. On the other hand, a small capital with the remnants of a stem from Libice (Nymburk district) did not demonstrate the speculated connection with the enamelled ornaments of the Late Köttlach culture.*

Early Middle Ages – Danube – burial mounds – Carantanian sphere – earrings – metal plate pendants – disc brooches – enamelling

LUBOMÍR KOŠNAR, Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK, Celetná 20, CZ-110 00 Praha
lubomir.kosnar@seznam.cz

Semonická tvrz – ad fontes: nejstarší doklad horizontálního tkalcovského stavu z Čech

Vladimír Brych

V náleзовém souboru z tvrze Semonice u Jaroměře byl identifikován pár železných nákončů tkalcovské rozpínky, dosud považovaných za atypické šípky. Nález, datovaný průvodním materiálem do počátku 14. stol., je nejstarším hmotným dokladem horizontálního tkalcovského stavu a s ním spojené technologie tkaní na území ČR. Příspěvek jej uvádí do kontextu archeologických (zejména švýcarských) a dalších pramenů, otevírá otázku textilní produkce v hospodářství feudálních sídel, pokouší se o rekapitulaci zpráv o výzkumu z r. 1896, interpretaci tehdy odkryté situace a datování evropsky významného náleзовého celku.

Čechy – vrcholný středověk – tvrz – rozpínka – horizontální tkalcovský stav – tkalcovství – nižší šlechta

The Semonice manor – ad fontes: the oldest evidence of a horizontal loom from Bohemia. A pair of iron loom temple ends, previously considered as atypical arrows, was identified in the collection of finds from the Semonice fortified manor near Jaroměř (Eastern Bohemia). The find, dated by means of accompanying material to the beginning of the 14th century, is the oldest evidence of a horizontal loom and the related weaving technology within the territory of the Czech Lands. The paper puts the find in the context of archaeological (especially Swiss) and other sources, opens the question of textile production in the economy of feudal estates and attempts to review a research report from 1896 offering an interpretation of the context uncovered at the time and a dating of a find assemblage with European significance.

Bohemia – High Middle Ages – manor – loom temple – horizontal loom – weaving – lower nobility

VLADIMÍR BRYCH, Národní muzeum, Historické muzeum, Václavské nám. 68, CZ-115 75 Praha 1
vladimir.brych@nm.cz

O krádeži a nálezu gotického ciboria na Novém Městě pražském

Jan Royt – Jaromír Žegklitz

Při archeologickém výzkumu v ulici Na Poříčí na Novém Městě pražském v r. 2004 byla objevena nádoba, interpretovaná jako ciborium. Je zhotovena tepáním ze stříbrného plechu a zdobena raženým, litým, rytým a cizelovaným dekorem. Kruhový medailon zdobený rytím, zlacením a emaillem s postavou Bolestného Krista přidržovaného dvěma anděly prozrazuje vliv frankovlámského prostředí a dovoluje s přihlédnutím k celkovému tvaru nádoby datovat její vznik do doby kolem přelomu 14. a 15. století. Protože nálezová situace svědčí o tom, že se ciborium dostalo do země ve starší fázi 15. stol., je možné jeho ukrytí spojovat s vlnou drancování pražských kostelů a klášterů při husitských obrazoboreckých bouřích.

ciborium – Praha – Václav IV. – frankovlámské vlivy – husité – obrazoborectví

***The theft and discovery of a Gothic ciborium in Prague's New Town.** A vessel interpreted as a ciborium was discovered during archaeological excavations in Na Poříčí St. in Prague's New Town in 2004. The ciborium is made of wrought silver plate and adorned with stamped, cast, engraved and chased decoration. A round medallion decorated with engraving, gilding and enamel with the figure of the Crucified Christ held by two angels reveals a strong Franco-Flemish influence and enables, along with the overall shape of the vessel, a dating of its origin to the turn of the 15th century. Since the find context offers evidence that the ciborium was put into the ground sometime at the beginning of the 15th century, it is possible to connect its hiding to the wave of plundering of Prague churches and monasteries during the Hussite iconoclastic turmoil in 1419.*

ciborium – Prague – Wenceslaus IV – Franco-Flemish influences – Hussites – iconoclasm

JAN ROYT, Ústav pro dějiny umění FF UK, Celetná 20, CZ-110 00 Praha 1; royt@volny.cz
JAROMÍR ŽEGKLITZ, Archaia Praha o.p.s., Truhlářská 20, CZ-110 00 Praha 1; zegklitz@archaia.cz

K hospodaření a kultuře bydlení na středočeském statku v raném novověku: příklad z Trněného Újezdu (okr. Kladno)

Jaroslav Šulc – Jan Kypta – Martin Ježek

Souhrou okolností disponujeme ke dvěma sousedícím usedlostem středočeské vsi Trněný Újezd navzájem nezávislými prameny z pozdního středověku a raného novověku. Na základě nálezů v jednom ze statků se autoři zabývají způsobem vytápění na tehdejší české venkově, zejména účelu keramické roury, k níž nalézají středoevropské analogie z různého sociálního prostředí. Doklady nepřímého způsobu vytápění domu selské usedlosti přitom pokládají za odraz prosperity i ambicí hospodáře, o nichž mnohé vypovídají podrobné záznamy o sousedním statku ze 2. pol. 16. století.

střední Čechy – pozdní středověk – raný novověk – ves – sociální struktura – kachle – kamnářské výrobky

The possibility of studying the rural housing culture between the Middle Ages and the Early Modern period on the basis of sources from Trněný Újezd (Central Bohemia). Thanks to fortuitous circumstances, we have nearly synchronous and independent sources from the Late Middle Ages and Early Modern period on two neighbouring farmsteads in the central Bohemian village of Trněný Újezd. On the basis of finds on one of the estates, the authors deal with the method of heating in the Bohemian countryside at the time, especially the function of ceramic pipe, for which analogies exist from various Central European social environments. Evidence of an indirect method of heating in the farmstead home is also a reflection of the farmer's prosperity and ambitions, about which the detailed records on the neighbouring estate from the second half of the 16th century reveal a great amount.

Central Bohemia – Late Middle Ages – Early Modern period – village – social structure – stove tiles – stoves

MARTIN JEŽEK, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; jezek@arup.cas.cz
JAN KYPTA, Národní památkový ústav – ú. o. p. středních Čech v Praze, Sabinova 5, CZ-130 11 Praha 3;
kypta@centrum.cz
JAROSLAV ŠULC, Národní archiv, Archivní 4, CZ-149 00 Praha 4; jaroslav.sulc@post.cz

Dotazníkový průzkum „Percepce archeologie 2008“

Petr Květina – Klára Neumannová

Dotazníkový průzkum proběhl v letním semestru roku 2008 a zahrnoval šetření na čtyřech katedrách archeologie v České republice. Cílem výzkumu bylo získat obraz vnímání archeologie a její univerzitní výuky na základě názorů studentů archeologie. Testovány byly hypotézy týkající se rozdílů v pojetí archeologie a jejího metodologického základu na sledovaných katedrách, ovlivnění studentů katedrou a chápání archeologie jako součásti historických, nebo antropologických (sociálních) věd.

percepce archeologie – univerzity – dotazníkový průzkum – vysokoškolské studium

Questionnaire survey “Perception of Archaeology 2008”. The questionnaire survey was conducted during the summer semester of 2008 and comprised coverage at four university archaeology departments in the Czech Republic. The aim of the survey was to obtain an image of the perception of archaeology and university instruction in this discipline on the basis of the opinions of archaeology students. The hypotheses tested concerned the differences in the concept of archaeology and its methodological foundation at the surveyed departments, the departments’ influence on students and the understanding of archaeology as part of the historical or anthropological (social) sciences.

perception of archaeology – university – questionnaire survey – university studies

PETR KVĚTINA, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; kvetina@arup.cas.cz
KLÁRA NEUMANNOVÁ, Katedra archeologie FF UHK, Rokitanského 62, CZ-500 03 Hradec Králové 3
neumannova.klara@gmail.com

The early Slavs in Bohemia and Moravia: a response to my critics

Florin Curta

In pondering how the existing evidence pertaining to the early Slavs in Bohemia and Moravia may be assessed, the paper rejects the arguments presented by Nada Profantová, Felix Biermann, and Andrej Pleterski, in particular the idea of a migration of the early Slavs from western Ukraine and Bukovina into Bohemia and Moravia. The chronology of assemblages of the so-called "culture with Prague-type pottery" proposed by Profantová is demonstrably wrong, while Pleterski's idea of a specifically Slavic "kitchen culture" rests on insufficient knowledge of the changes in eating practices accompanying economic transformations in the Mediterranean region during the sixth and seventh centuries. Against Biermann's uncritical treatment of the written sources, particularly of Fredegar, the paper argues that the text of the Chronicle of Fredegar is not to be taken at face value, but understood as a means to please Fredegar's Austrasian audience.

migration – ethnicity – early Slavs – handmade pottery – Fredegar – Procopius of Caesarea – "Slavic" bow fibulae

Počátky Slovanů v Čechách a na Moravě: odpověď mým kritikům. V úvaze o hodnocení stávajícího dokladového materiálu vztahujícího se k raným Slovanům v Čechách a na Moravě odmítá autor tohoto textu argumenty přednesené Nadou Profantovou, Felixem Biermannem a Andrejem Pleterskim, obzvláště myšlenku příchodu prvotních Slovanů do Čech a na Moravu ze západní Ukrajiny a Bukoviny. Chronologie souborů takzvané „kultury s keramikou pražského typu“, předložená Profantovou, je prokazatelně chybná, kdežto Pleterského myšlenka specificky slovanské „kuchyňské kultury“ spočívá na nedostatečné obezřetnosti se změnami v jídelních zvycích doprovázejících ekonomické změny ve Středomoří během 6. a 7. století. Proti Biermannovu nekritickému zacházení s písemnými prameny, zvláště s Fredegarem, namítá autor, že text Fredegarovy kroniky nelze brát doslovně, nýbrž je jej třeba chápat jako snahu vyhovět Fredegarovu austrasijskému čtenářstvu.

migrace – etnicita – počátky Slovanů – ručně robená keramika – Fredegar – Prokopios Caesarejský – „slovanské“ paprscité spony